

TEMAT: Fenomen ponadczasowości dzieł Szekspira

1. Proszę zapoznać się z fragmentem notki biograficznej o Szekspirze (tekst 1.).

Tekst 1.

Był synem rzemieślnika i kupca, także urzędnika władz Stratford-upon-Avon; matka pochodziła ze zubożałej szlacheckiej rodziny. Sh. uczęszczał do cieszącego się bardzo dobrą opinią miejscowego gimnazjum, gdzie poznał łacinę i grekę oraz literaturę klasyczną; jego nazwisko nie figuruje w rejestrach uniwersyteckich. W 1582 odbył się ślub Sh. z Anne Hathaway, 1583–1585 z tego związku urodziło się troje dzieci. Lata 1585–1592 to tzw. lata nieznanne. [...] Pierwsza wzmianka o Sh. jako aktorze i dramaturgu pochodzi z 1592 z pamfletu Roberta Greena, który sarkastycznie opisał osiągnięcia Sh., nazywając go „parwenuśkową wroną”, „strojącą się w piórka innych pisarzy”, pierwszą „trzęsisceną” kraju, co wskazuje, że zdobył już w tym czasie pewną pozycję i że zajmował się przeróbkami cudzych utworów. [...] dokument z marca 1595 jednoznacznie wiąże Sh. z teatralną Trupą Lorda Szambelana, której sukcesy przyniosły mu znaczne korzyści materialne, co potwierdza m.in. nadanie ojcu herbu (1596), zakup okazałego domu w Stratford-upon-Avon i inne inwestycje. W 1596–1597 trupa Sh. występowała w budynku The Theatre w centrum Londynu, a po wygaśnięciu dzierżawy ziemi przeniosła się 1599 do amfiteatralnego budynku The Globe na południowym wybrzeżu Tamizy. [...] W 1603 Jakub I podniósł rangę zespołu, nadając mu nazwę Trupy Królewskiej. Prawdopodobnie Sh. angażował się w działalność teatralną głównie jako dramaturg, tworząc dwie sztuki rocznie. Tradycja przypisuje mu występy w roli ducha ojca Hamleta i Adama w Jak wam się podoba, a także tzw. role królów [...]. Ok. 1610 Sh. przeniósł się do Stratford-upon-Avon, zachowując związki z Londynem. W 1616 sporządził ostateczną wersję testamentu, którego egzekutorami ustanowił córkę Zuzannę i jej męża. Oprócz legatów dla rodziny Sh. poczynił też symboliczne zapisy dla dwóch aktorów Trupy Królewskiej, przypuszczalnie powierzając im w ten sposób los swych dzieł. [...] Nie zachował się żaden rękopis Sh., za jego życia ukazało się jedynie 18 utworów [...], z których część to wersje pirackie, powstałe na podstawie rekonstrukcji z pamięci aktorów [...], źródłem pozostałych wydań są egzemplarze suflerskie i odzwierciedlające różne etapy kompozycji wersje autorskie [...]. Podstawę wydań dzieł Sh. stanowi edycja zbiorowa 36 sztuk z 1623 (tzw. pierwsze folio), opracowana przez wymienionych w testamencie aktorów, którzy dokonali też pierwszego podziału genealogicznego na tragedie, komedie i kroniki historyczne z dziejów Anglii. [...]

Zwykle w twórczości Sh. wyróżnia się okres początkowy, w którym pisarz eksperymentował ze wszystkimi trzema gatunkami dramatycznymi [...]; z tego okresu pochodzą komedie: Dwaj panowie z Werony, farsowe Poskromienie złoŃnicy, wzorowana na Plaucie Komedia omyłek i błyskotliwe, przesycone retoryką Stracone zachody miłosne, a także tetralogia Henryk VI, krwawa tragedia zemsty Tytus Andronikus i studium zbrodni Ryszard III. Drugi okres cechuje dominacja wielkich komedii [...] powstały wówczas fantasmagoryczny Sen nocy letniej, Kupiec wenecki, Wesołe kumoszki z Windsoru, także Wiele hałasu o nic i Jak wam się podoba – oparte na konwencjach miłości dworskiej z załączkami akcji tragicznej, ponadto kroniki: Ryszard II, Król Jan, Henryk IV (cz. 1 i 2 ze słynną postacią Falstaffa) i Henryk V oraz tragedia młodzieńczej miłości Romeo i Julia. Lata 1599–1608 to okres wielkich tragedii obrazujących stopniową dezintegrację hierarchii wartości i psychiki bohaterów w obliczu kumulujących się nieszczęść, z charakterystyczną przewagą predyspozycji charakterologicznych nad czynnikami losu: dramat polityczny Juliusz Cezar, Hamlet – oparty częściowo na konwencjach tragedii zemsty, Otello – studium manipulacji i zawiści, Tymon Ateńczyk oraz Król Lear – monumentalna historia rozpadu państwa i rodziny, Makbet, Antoniusz i Kleopatra [...]. W latach 1608–1613 [...]

powstały głównie romanse, określane tak ze względu na nierealistyczny charakter fabuły i tragikomiczną wymowę: [...], Opowieść zimowa, Cymbelin i uważana za dzieło pożegnalne Burza. Sh. [...] jest też twórcą cyklu 154 sonetów (wyd. 1609), zaliczanych do arcydzieł angielskiej liryki, opisujących relacje emocjonalne domniemanego autora i obdarzonego przez niego platonicznym uczuciem młodego mężczyzny, a także zmysłowej Czarnej Damy i Poety Rywala; wśród pozostałych wątków dominuje pochwała twórczości i płodności – przeciwstawionych umieraniu.

Wielka encyklopedia PWN, pod red. Bartłomieja Kaczorowskiego, t. 25, Warszawa 2004, s. 9–10.

2. Proszę zastanowić się nad pytaniami: „Po co ludziom XXI w. twórczość Szekspira? Czy Makbet może jeszcze poruszać współczesnego młodego człowieka ery obrazkowej?”.

3. Przeczytajcie artykuł prasowy na temat współczesnych realizacji dzieł Szekspira (tekst 2.) Tekst 2.

Szekspir jest najwybitniejszym współczesnym dramaturgiem – ogłosił ponad 30 lat temu prof. Jan Kott. Od tego czasu nic się nie zmieniło. Potwierdzają to sztuki tłumaczone przez Stanisława Barańczaka – nieco uwspółcześniony język Szekspira pasuje do każdego czasu. [...] Szekspir miał ogromne wyczucie mowy, więc byłby pewnie zde gustowany, że wciąż się go gra językiem XVII w. – mówi Stanisław Barańczak. Z sondażu przeprowadzonego na zlecenie londyńskiego Towarzystwa Szekspirowskiego wynika, że w ubiegłym roku przynajmniej jedną sztukę Szekspira obejrzało 28 proc. młodych Brytyjczyków, 23 proc. uczestniczyło natomiast przynajmniej w jednym koncercie muzyki pop. Jest paradoksem, że najwięcej kłopotu z dziełami mistrza ze Stratfordu mają sami Angliki! Angielski bardzo się zmienił od czasów elżbietańskich. Co innego – idące z duchem czasu tłumaczenia.

Jacek Melchior, Szekspir współczesny, „Wprost” 2002, nr 40.